

דברי תורה לפרשת כי תצא

מאת הרב עו"ד דוד בס

ההגדה של פסח מלמדת אותנו: "כנגד ארבעה בני דברה תורה"; כל הבנים כולם רואים אותן מצוות עצמן – פסח, מצה ומרור – אבל הם מגיבים בדרכים שונות. ההבדלים בין התגובות משקפים פערים באופיים ובהשקפת עולמם של הרואים.

הוראותיה של התורה בתחילת הפרשה – המסדירות את הטיפול בשבועות מלחמה - רחוקות מעולמנו שלנו, מעוררות תמיהה בלבו של הקורא בן ימינו ומביאות אותו לשאול ולהרהר. אופי תגובתו של הקורא משקף, באופן טבעי, את השקפת עולמו; תגובות שונות חושפות פערים בהשקפת העולם.

כך, יש מי שיגיב: חרפה היא לנו! התורה מתירה פשעי מלחמה! הן לא ניתן להכחיש שהתנהגות כגון זו שהתורה מתירה, לכאורה, אסורה על פי אמנות בינלאומיות המסדירות את היחס לשבויים ולאזרחי אויב.

אדם אחר יחלוק על כך ויאמר, שפרשנות כזו לוקה באנאכרוניזם ועושה לתורה עוול. משמעותם האמיתית של הדברים – כך הוא יסביר - עשויה להתברר על רקע הנסיבות בהם נכתבו. התורה היא המקור הראשון בהיסטוריה האנושית לדיני מלחמה, המגבילים את מה שמותר למנצח לעשות לאויב המובס. היו, כמובן, חוקים בעולם לפני שניתנה תורה. מלכים ורוזנים חוקקו ופרסמו חוקים, לאו דווקא בהתאמה מלאה עם שבע מצוות בני נח. חלק מחוקים אלה – שנחרתו על גבי אבנים גדולות – נשתמרו עד ימינו, כגון חוקי חמורבי או חוקי אשור העתיקה. אולם

חוקים אלה אינם מכילים שום הוראה המגבילה את חירותו של כובש לעשות ככל העולה על רוחו בשבויים ובאזרחי אויב. על רקע זה ניתן להבין, שמשמעותו של החידוש בתחילת פרשתנו הוא הרעיון הגדול של המוסר. נכון שאתה חזק, אומרת התורה לצבא המנצח במלחמה; נכון שגברת על האויב ונכון שפיזית אתה יכול כעת לעשות בו כל העולה על רוחך. אבל, כך מחדשת התורה, על האדם מוטלות לא רק מגבלות פיזיות, אלא גם הגבלות מוסריות: אם עשה אדם מה שעשה בשבויה, עליו לקחתה לאשה - ואם מאס בה, אסור לו אחר כך למכרה לשפחה. את חירותה קנתה בשן ועין. התורה היא המקור המובהק למוסר והמוסר הוא החידוש המובהק של התורה ביחס למערכות חוקים וסיפורים קדומות אחרות. הדבר מתבטא בשפע נושאים ("איש בחטאו יומת", לעומת חוקי אשור העתיקה שקבעו שיש להרוג את בנו של מי שגרם למות בן חבירו; המבול בא לעולם, לפי מה שהתורה מלמדת אותנו, בשל החמס שפשט בעולם, ולא מפני שהאלים התקשו לישון בשל הרעש שבקע מן העולם, כגירסת המיתוס העתיק של הבבלים; נח, בסיפור המבול, ניצל בשל צדקתו, ולא סתם כך כגירסת המיתוס הבבלי, ועוד).

אולם פרשנותה של התורה שבעל פה שונה מכל מה שנאמר לעיל. התורה שבעל פה מלמדת אותנו שהקושיה בטלה מעיקרה. חז"ל לימדו אותנו שכלל אין בתורה היתר לגעת בשבויה, כפי שנדמה בקריאה ראשונה של הפרשה.

בבנק הדם של מגן דוד אדום בירושלים היה תלוי, במשך שנים ארוכות, שלט מאיר עיניים: "אסור לעשן במשך שעותיים אחרי התרומה". הקורא התמים עשוי, אולי, להסיק בטעות, שאחרי שחלפו שעותיים מעת תרומת הדם, מותר לתורם לעשן סיגריות. ולא היא; זו כמובן פרשנות שגויה. עישון – בכל עת וכל שעה - מזיק מאד לבריאות. לעולם אין הוא מותר. משמעותו האמיתית של השלט שנתלה בבנק הדם היא, שאם אין אדם מסוגל להתגבר לגמרי על יצרו ולהתנזר כליל מעישון, ידרוש מעצמו להימנע מכך לכל הפחות בשעותיים שאחרי התרומה, שאז הנזק גדול במיוחד.

על דרך זו מסבירים לנו חז"ל (גמ' קידושין כא, ב) ש"לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע". עינויה של השבויה אסור הוא; אלא שאם אין אדם מסוגל להתגבר על יצרו הרע – והתורה יודעת את מה שמתרחש במקרים רבים במלחמות – היא דורשת ממנו במפגיע לשמור לפחות על גבולות מסויימים.

אכן, עובדה היא שבכל הזמנים ובכל הצבאות התרחשו דברים חמורים בעת מלחמה, ובנושא זה שונה המציאות בצבא הגנה לישראל - לטובה - מזו שבכל צבא אחר, גם בעידן המודרני. עבודת מאסטר מפורסמת שנכתבה באוניברסיטה העברית הסבה את תשומת הלב לכך ש"בחינת ההיסטוריה של המלחמות מגלה כי אונס היה מאז ומתמיד חלק אינטגרלי מהתנהלותן... עם זאת מפתיע היה לגלות כי בסכסוך הישראלי-פלשתיני, לא ניתן למצוא דיווחים עדכניים באמצעי התקשורת, כמו גם בארגוני זכויות האדם המרכזיים הפועלים באזור זה, על מקרי אונס של נשים פלשתיניות על ידי חיילים ישראלים". בעולם העתיק היתה השבויה חלק מרכזי בשכר שהבטיח המלך לחייליו כפרס על נצחונם בקרב. בעולם המודרני נחתמו אמנות בינלאומיות האוסרות זאת; אבל בפועל, בכל הסכסוכים החמושים עד ימינו שלנו, מכיבושי האימפריה הפרסית ועד רואנדה וסומליה, נתגלו תופעות נרחבות של מעשים מבישים. הדבר נכון אפילו לגבי חיילים בצבאותיהן של מדינות דמוקרטיות שפלטו לארצותיהם של עמים אחרים, כגון חיילי צרפת בגרמניה או חיילי ארה"ב בוויטנאם, שלא לדבר על חיילי הצבא האדום במזרח אירופה שנכבשה על ידיהם ושלא להזכיר את מעשי פראי האדם מארגון "דאעש" במזרח התיכון בשנים האחרונות ממש. יש להתגאות בכך שהצבא היחיד הנקי מכך הוא צבא ההגנה לישראל. מימות הפלמ"ח ועד היום – ולמרות הנוכחות האינטנסיבית באזורנו של ארגונים עוינים לישראל המחפשים את ירושלים בנרות, מבקשים תדיר להוציא את דיבתה רעה ובודקים בחורים ובסדקים עד מקום שידם מגעת – לא הלין שום אדם מעולם על תופעה כאמור. זניח לחלוטין הוא מספר המקרים בהם נגע חייל צה"ל באויב המובס.

העובדה היא, שההסדר שנרקם בשעתו בין הקב"ה לבין כנסת ישראל למרגלות הר סיני – "ושמרתם את בריתי, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" – זורם עד היום בעורקיהם של חיילי צה"ל. פרשת כי תצא היא חלק ממכלול הוראות התורה, הוראות המביאות את העם היהודי להתנהגות מוסרית וטובה מזו של כל צבא אחר עלי אדמות.